

7 Αυγούστου 2013

Ο άγιος Ιερομάρτυς Αρχιεπίσκοπος Κυπριανός Κύπρου και η 9η Ιουλίου 1821

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία / Ορθόδοξη πίστη](#)

Κωστή Κοκκινόφτα[1]

Το ζήτημα της καταγωγής του Κυπριανού.

...Ένα από τα ζητήματα, που τίθενται κατά καιρούς και σχετίζονται με τον αρχιεπίσκοπο Κυπριανό, είναι αυτό που αφορά στην καταγωγή του. Γεννήθηκε στον Στρόβολο ή στα Κάμπια, οι κάτοικοι του οποίου επίμονα εισηγούνται την κοινότητά τους, ως τη γενέτειρα του; Ο Φίλιππος Γεωργίου γράφει ότι «ο

Κυπριανός εγεννήθη εν τω χωρίω Στροβίλω περί τα μέσα του ιη' αιώνας», διασώζοντας έτσι σχετική παράδοση, που διαφυλάχθηκε στο αρχιεπισκοπικό περιβάλλον, όπου ο ίδιος υπηρετούσε[2]. Παρόμοια είναι και η αναφορά του μεταγενέστερου Χαρίλαου Παπαϊωάννου, ο οποίος σημειώνει το 1911, ότι «ο Κυπριανός εγεννήθη εν Στροβόλω τω 1756»[3], όπως και του Λοΐζου Φιλίππου στο περισπούδαστο σύγγραμμά του για την Εκκλησία της Κύπρου στα χρόνια της τουρκοκρατίας, που γράφτηκε στα τέλη της δεκαετίας του 1920, αλλά εξεδόθη το 1975, όπου επαναλαμβάνει ο,τι αναφέρουν και οι προγενέστεροί του συγγραφείς[4].

Η πρώτη φορά που παρουσιάζονται τα Καμπιά να διεκδικούν την καταγωγή του Κυπριανού, από ο,τι έχουμε υπόψη μας, εντοπίζεται σε σύντομο δημοσίευμα της εφημερίδας της Λευκωσίας «Φωνή της Κύπρου», τον Ιούλιο του 1925. Όπως σημειώνεται, γίνονταν τότε σκέψεις για να τελείται μνημόσυνο και στη γενέτειρά του, τα Καμπιά, όπου θα εξαγοραζόταν η οικία στην οποία γεννήθηκε, και θα τοποθετείτο αναμνηστική στήλη[5]. Όμως, τίποτε απ' αυτά δεν έγινε. Αντίθετα, πέντε χρόνια αργότερα, ο τότε αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κύριλλος Γ' (1916-1933), πλαισιωμένος από τους μητροπολίτες Κιτίου Νικόδημο Μυλωνά (1918-1937) και Κυρηνείας Μακάριο Μυριανθέα (1917-1947), άλλους ανώτερους κληρικούς, πολλούς επισήμους και πλήθος κόσμου, προέβη στα αποκαλυπτήρια της προτομής του εθνομάρτυρα στο προαύλιο του ναού της Παναγίας της Χρυσελεύσας Στροβόλου, και αναφέρθηκε στην καταγωγή του από την κοινότητα[6]. Το ίδιο έπραξαν και πολλοί άλλοι, όπως ο Κύριλλος Παυλίδης, διευθυντής της εφημερίδας «Φωνή της Κύπρου», που φιλοξένησε το σχετικό κείμενο για καταγωγή του Κυπριανού από τα Καμπιά, ο οποίος μίλησε στην ίδια εκδήλωση, και ανώνυμος αρθρογράφος του επίσημου περιοδικού της Εκκλησίας της Κύπρου «Απόστολος Βαρνάβας», υπογραμμίζοντας έτσι τη θέση της Εκκλησίας στο ζήτημα[7].

Όπως προκύπτει από τη μελέτη των διαφόρων ιστορικών πηγών, η σύγχυση προέκυψε από το γεγονός, ότι στα Καμπιά γεννήθηκε ο ανεψιός του Κυπριανού και μετέπειτα επίσης αρχιεπίσκοπος Κύπρου, Κύριλλος Α' (1849-1854), γιος της αδελφής του, η οποία είχε παντρευτεί και εγκατασταθεί στο χωριό. Το γεγονός αυτό υπήρξε η αιτία, για να παρερμηνευτεί ο τόπος καταγωγής του Κυπριανού και να δημιουργηθεί η λανθασμένη παράδοση, εκατόν και πλέον χρόνια μετά τον τραγικό θάνατό του. Σύμφωνα με αφηγήσεις των ντόπιων κατοίκων, τα ονόματα των γονέων του ομοχώριού τους αρχιεπισκόπου, που θεωρούσαν ότι πρόκειται για τον Κυπριανό, ήταν Γεώργιος και Μαρία. Στην πραγματικότητα, όμως, αυτά είναι τα ονόματα των γονέων του Κυρίλλου, όπως βεβαιώνει έγγραφο, ημερομηνίας 2 Σεπτεμβρίου 1854, του αρχείου της Αρχιεπισκοπής, που συντάχθηκε αμέσως μετά τον θάνατο του τελευταίου, όπου επίσης τα Καμπιά αναφέρονται ως η γενέτειρα

του[8].

Απάντηση στο προαναφερθέν ερώτημα για την εκ Στροβόλου καταγωγή του Κυπριανού δίνουν, όμως, και άλλες πηγές της εποχής, όπως ενθύμηση σε παλαιό Ευαγγέλιο του ναού του Τιμίου Σταυρού Λευκάρων, η οποία γράφτηκε το 1810, με την ευκαιρία της ανόδου του στον αρχιεπισκοπικό θρόνο, όπου σημειώνεται ότι καταγόταν «από το χωρίον Στρόβολος»[9]. Στην καταγωγή του, όμως, αναφέρεται και ο ίδιος, ο οποίος, ως σημειωθεί, επέδειξε αξιοσημείωτη εύνοια για τον Στρόβολο, ενώ δεν είναι γνωστό να έχει κάνει ο,τιδήποτε σχετικό για τα Καμπιά: Μερίμνησε για τη μεταφορά νερού στην κοινότητα, το γνωστό «νερόν του Δεσπότη», όπως διασώθηκε στη μνήμη των παλιών στροβολιωτών, επιλύοντας ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι κάτοικοί της, φρόντισε για την ίδρυση σχολείου και, μαζί με τον ανεψιό του Χατζησάββα, επισκεύασε, το 1817, τον ναό της Παναγίας της Χρυσελεύσας, και το ίδιο έτος ανήγειρε εκ βάθρων τον ναό του Αγίου Γεωργίου. Ανέλαβε επίσης τη δαπάνη της κατασκευής του ξύλινου εικονοστασίου και του ξυλόγλυπτου άμβωνα της Χρυσελεύσας και τον εξοπλισμό της με ιερά σκεύη, εξαπτέρυγα, αρτοφόριο και άλλα απαραίτητα αντικείμενα για την τέλεση της Θείας Λειτουργίας[10]. Σε αμφότερες τις εκκλησίες διασώζονται μέχρι τις μέρες μας οι γραπτές μαρτυρίες σε λίθινες πλάκες για το ενδιαφέρον αυτό του Κυπριανού. Στη δε επιγραφή, που βρίσκεται στον ναό του Αγίου Γεωργίου, οι Κυπριανός και Χατζησάββας αναφέρουν και την καταγωγή τους: «Φρουρεί και σώζε άμφω συνδρομητάς τ' εγχωρίους»[11]. Το ζήτημα έχει πλέον λυθεί κατά τρόπο οριστικό.[12]

Παραπομπές:

1. Ακτή, έτος Κ', τεύχ. 79 (2009) 321-342. Με την άδεια του συγγραφέως δημοσιεύουμε απόσπασμα της εργασίας του, το οποίο αφορά στο ζήτημα της καταγωγής του αρχιεπισκόπου Κυπριανού (σσ. 332-334).
2. Ειδήσεις Ιστορικού περί της Εκκλησίας Κύπρου, απ., σ. 117.
3. «Ο Κύπρου Κυπριανός» - Μέρος Α', Φως, Ι (1911) 4. Βλ και Ιω. Χάκκετ, Ιστορία της ορθοδόξου Εκκλησίας της Κύπρου, ο.π., σ. 305.
4. Η Εκκλησία Κύπρου επι τουρκοκρατίας, ο.π., σ. 135.
5. «Το επί τη θλιβερά επετείω της 9ης Ιουλίου εθνικόν μνημόσυνον του αιμνήστου

εθνομάρτυρος αρχιεπισκόπου Κυπριανού θα τελεσθή αύριον εν τω Καθεδρικώ ναώ, χοροστατούντος του μακαριωτάτου αρχιεπισκόπου. Σκέψις εγένετο, όπως παρόμοιον μνημόσυνον καθιερωθή και τελήται ετησίως μετ' επισημότητος και εν τω χωρίω Καμπιά, γενετείρα του εθνομάρτυρος, όπου σώζονται και τα ερείπια της οικίας, όπου εγεννήθη, αλλά προ τούτου η αυτού μακαριότης ο αρχιεπίσκοπος θεωρεί ότι πρέπει και να εξαγορασθή υπό της Αρχιεπισκοπής η περιοχή της οικίας εκείνης και ανεγερθή περίφραγμα, μετά αναμνηστικής μαρμάρινης στήλης». Βλ. Φωνή της Κύπρου, 11 Ιουλίου 1925.

6. Σημ. εκδότου- μεταξύ άλλων είπε: «Επίβλεπον και δος ίνα το ομοίωμα του ιερού σωματικού σκηνώματός σου, το οποίον αφωσιωμένα τέκνα της γενέτειράς σου ταύτης κώμης και άπασα η νήσος ανήγειρεν...». π. Κ. Κούκου, «Σαν επίλογος. Η γενέτειρα του εθνομάρτυρα», Πανηγυρικόν Λεύκωμα, έκδ. ΣΚΕΣ, δ.π., σ. 154.

7. Οι τρεις αυτές ομιλίες δημοσιεύτηκαν στον τόμο: Κ. ΧΡΙΣΤΟΦΙΔΗ, Πανηγυρικόν Λεύκωμα, ο.π., σσ. 140, 143-144 και 146. Για τα σχετικά με τα αποκαλυπτήρια της προτομής του στον περίβολο του ναού της Παναγίας της Χρυσελεύσης, βλ. ο.π., σσ. 127-146. Ας σημειωθεί, ότι την ανιστόρητη θέση των κατοίκων των Καμπιών απέκρουσε ο Κωνσταντίνος Χριστοφίδης, «Η γενέτειρα του Κυπριανού», Ελευθερία, 12 Αυγούστου 1925 (σ.έ. βλ. κείμενο 122, σσ. 446-447). Του ιδίου, «Η γενέτειρα του εθνομάρτυρος Κυπριανού», Πανηγυρικόν Λεύκωμα, ο.π., σα. 11-15 (σ.έ. βλ. κείμενο 121, σσ. 432-445). Βλ. επίσης π. Κ. Κούκου, «Σαν επίλογος. Η γενέτειρα του εθνομάρτυρα», στον τόμο Κ. Χριστόφιδη, Πανηγυρικόν Λεύκωμα, ο.π., σα. 154-156.

8. Ο Ιω. Τσικνόπουλος, Η Ιερά βασιλική και σταυροπηγιακή μονή, ο.π., σ. 108, με βάση προγενέστερες αναφορές, σημειώνει ότι οι γονείς του Κυπριανού ονομάζονταν Γεώργιος και Μαρία, και πως ο μεν πρώτος καταγόταν από τον Στρόβολο, η δε δεύτερη από τα Καμπιά, και πως ο ίδιος γεννήθηκε στα Καμπιά. Γεώργιος και Μαρία, όμως, ονομάζονταν οι γονείς του Κυρίλλου, η δε Μαρία αναφέρεται, κατά παράδοση, ως αδελφή του Κυπριανού. Βλ. Κ. Χριστοφίδη, «Η γενέτειρα του εθνομάρτυρος Κυπριανού», Πανηγυρικών Λεύκωμα, ο.π., σ. 12. Στο σχετικό έγγραφο, από όπου αντλούνται οι πληροφορίες για τα ονόματα των γονέων του Κυρίλλου, σημειώνεται ότι τα Καμπιά ήταν η γενέτειρα του τελευταίου. Βλ. Αρχείο Αρχιεπισκοπής Κύπρου, Κώδιξ Α', φ. 306 (σ.έ. βλ. και ενταύθα, σ. 433, σημ. 3). Την παράδοση για γάμο της αδελφής του Κυπριανού στα Καμπιά διέσωσε και ο μοναχός Νικόδημος Μαχαιριώτης, επίσης συγγενής του Κυπριανού, ο οποίος αναφέρει ότι η μητέρα του εθνομάρτυρα ονομαζόταν Μαρία, που είναι, όμως, στην πραγματικότητα το όνομα της αδελφής του. Βλ. Κ. Χριστοφίδη, «Η μονή Μαχαιρά», Πανηγυρικών Λεύκωμα, απ., σ. 42.

9. Ν. Κυριαζή, «Παλαιογραφικά. Ο ναός του Τιμίου Σταύρου και ο κώδιξ των Άνω Λευκάρων», ΚΧ, 13 (1937) 62 (σ.έ. βλ. και ενταύθα, σ. 259). Την σχετική αναφορά οφείλουμε στον θεοφιλέστατο επίσκοπο Λήδρας και ηγούμενο Μαχαιρά Επιφάνιο, τον οποίο και ευχαριστούμε θερμά.

10. Για την σχέση του Κυπριανού με τον Στρόβολο βλ. Ιερ. Περιστιανή, «Ο εθνομάρτυς Κυπριανός», στον τόμο Κ. Χριστοφίδη, Πανηγυρικών Λεύκωμα, ο.π., σ. 32. Για τις δωρεές του στην εκκλησία της Παναγίας της Χρυσελευούσας βλ. Κ. Μυριανθέα, Βίος και Ιερά ακολουθία. Κειμήλια του ιερού ναού Χρυσελευούσης Στροβόλου, Λευκωσία 1949, σσ. 47. 54. 56 και Πίν. 8,10-12,16-17. Για την ίδρυση σχολείου στον Στρόβολο από τον Κυπριανό βλ. Ιω. Τσικνόπουλου, Η ιερά βασιλική και σταυροπηγιακή μονή, ο.π., σσ. 116. 246. Γρ. Μαχαιριώτη, «Στρόβολος και εθνομάρτυς Κυπριανός», Νέος Κυπριακός Φύλαξ, 28 Ιανουαρίου 1929 (Φ. Κωνσταντινίδη, Ο Αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Μαχαιριώτης, ο.π., σσ. 24-27).

11. π. Κ. Κουκου, «Σαν επίλογος. Η γενέτειρα του εθνομάρτυρα », στον τόμο Κ. Χριστοφίδη, Πανηγυρικών Λεύκωμα, ο.π., σ. 156.

12. Σημ. εκδότου• λίγες ημέρες πριν ο ανά χείρας τόμος αποσταλεί στο τυπογραφείο, ανευρέθηκε ιδιόχειρη υπογραφή του Κυπριανού στην οποία μαρτυρεί την εκ Στροβόλου καταγωγή του. Συγκεκριμένα, σε παλαίτυπο του 1791, κτήμα του Κυπριανού, με τίτλο «Του μακαρίου Συμεών αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης, τα Άπαντα», στην σελίδα της αφιέρωσης υπάρχει ιδιόχειρη υπογραφή του Κυπριανού: «Κυπριανού Μαχαιριώτου ιερομονάχου εκ κώμης Στροβόλου». Η ίδια υπογραφή

άνευ οποιασδήποτε συντομογραφίας, ευρίσκεται και στην σελίδα 499: «Κυπριανού ιερομονάχου μαχαιριώτου εκ κώμης Στροβόλου». Οι δύο αυτές υπογραφές ουσιαστικά θέτουν τέρμα στην επί ένα σχεδόν αιώνα έριδα μεταξύ Στροβόλου και Καμπιών για την καταγωγή του Κυπριανού. Ευχαριστούμε την κ. Μαρία Σταύρου, διευθύντρια της βιβλιοθήκης της Φανερωμένης στο ίδρυμα Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ', η οποία μας ενημέρωσε για την ανεύρεση των υπογραφών. Φωτογραφίες των υπογραφών βλ. στο φωτογραφικόν παράρτημα, σ. 686.

Πηγή: Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Κυπριανός· Ο Μάρτυρας της Πίστεως και της Πατρίδος - Αρχαίον Κειμένων», Έρευνα-Σπουδή-Επιμέλεια: Πατέρες Ιεράς Μονής Μαχαιρά, Έκδοση Ιεράς Βασιλικής Σταυροπηγιακής Μονής Μαχαιρά 2009.